

չատակութիւնը կ'ընդունինք քրիստոնէական նախնական ժամանակներուն քրիստոնեայ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած դէպք մը, զոր աւանդութիւնը կը կապէ Ս. Լուսաւորչի անուան, և մենք կ'ընդունինք զայն յարաբերութեան սկիզբ մը Պաղեստինեան Կեսարիոյ հետ :

Չ. դարու կիսուն կամ վերջին քառորդին Երուսաղէմի Յովհաննէս պատրիարքը նոյն ժամանակ Երուսաղէմի մէջ ծագում առած Քաղկեդոնական խնդրոց և հայկական վանքերու գրաման և ընդգէմ Հայոց կատարուած հալածանքներու մասին ընդարձակ նամակ մը ունի գրած Աղուանից Արաս կաթողիկոսին, որով կ'զգուշացնէ պատրիարքը մտիկ չընել Հայոց կողմէն տըրուած թելադրութիւններուն: Նոյն նամակը նախնիք թարգմանած են և 1896ին Վաղարշապատի մէջ հրատարակած է հանգուցեալ Կարապետ վրդ. Տ. Մկրտիչեան (յետոյ եպոս. և այժմ վախճանեալ). նոյն նամակը յստակ հայելի մ'է այն դէպքերուն՝ որ Չ. դարու վերջերը կամ է. ին սկիզբը պատահեցան Երուսաղէմի մէջ, և նոյն ժամանակ Քաղկեդոնի խնդիրը ուժգնօրէն յուզուեցու հոն և Հայոց վանական սեպհականութիւնները վտանգուեցան, և վանականները ցրուեցան: Յովհաննէս պատրիարքի նամակին մէջ քանիցս կը յիշուին «Հայոց իշխանները» որ Երուսաղէմ կը մնային և այս շփոթներուն ժամանակ հայկական վանքերու մասին կը բանակցէին պատրիարքին հետ և հնարք մը կը մտածէին գրաւուած վանքերը վերստանալու, և այս խնդրոյն համար դիմած են նաև թագաւորին: Նամակագիրը կ'ըսէ. «Իսկ եւ կոչեցի զիշխսնս Հայոց եւ թագում ինչ խօսեցայ, եւ ևոխս զԿեսարիս կարսն քարուս, եւ եւ սակեմ, թե Կեսարիայն հանոյ ե անգ, երքայք ի Կեսարիսն եւ կարգիք . . .»: Հայ իշխանները հայ վանքերու պաշտպանութեան համար կը թուի թէ որոշ լիազօրութիւն ունէին և կը դիմադրէին հոռոմ պատրիարքին, և վերի տողերով ըսել կ'ուզեն թէ այս կերպ խնդրոց լուծումը Կեսարիոյ մէջ կըրնայ ըլլալ. քանի որ սկիզբէն Կեսարիան նկատուած է հռովմէական կամ բիւզանդական առաջին մայրաքաղաքը, և նոյն տեղի եկեղեցական իշխանութիւնն է որ կրնայ դատել և վճռել խնդիրը. Երուսաղէմը երկրորդական մայրաքաղաքն էր, և հոն ու շրջականները նստող եպիսկոպոսները կախում ունէին Կեսարիայէն. վասն զի արդէն Չատկի խնդրոյն առթիւ Բ. դարու վախ-